

Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde İspat Karineleri*

Presumptions of Proof in the System of Participation in Acquired Property

Doç. Dr. Seda GAYRETLİ AYDIN**

Arş. Gör. Ali Said YAZICI***

Öz

01.01.2002 yürürlük tarihli 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun (TMK) kabulü öncesi en önemli tartışmalar yasal mal rejiminin ne olacağı konusunda yaşanmıştır. Türk Medeni Kanunu ile edinilmiş mallara katılım rejiminin yasal mal rejimi olarak kabul edilmesinin ardından, mal rejiminin tasfiyesine ilişkin davalar, Aile Mahkemelerini en çok meşgul eden davalar arasında yer almıştır.

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi davalarında taraflar iddialarını her türlü delil ile ispat edebilirler. Buna ek olarak TMK m. 222 ile ilgili mal gruplarının türlerinin ve hangi eşe ait olduklarının kolaylıkla saptanabilmesi için ispat karineleri kabul edilmiştir. Çalışmamızın özünü oluşturan aksi ispat edilebilen bu adi karineler ancak mal rejimi sona erip tasfiye başladığı anda kullanılabilir. Bu çalışmada yasal mal rejimindeki mal grupları olan edinilmiş mal ve kişisel mal kavramları örneklerle açıklandıktan sonra, önemli bir ispat aracı olan envanter konusu ele alınmıştır. Devamında ise TMK m. 222 ile kabul edilen mülkiyet hak sahipliğinin ispatı, paylı (müşterek mülkiyet) karinesi ve edinilmiş mal karinesi irdelenmiştir. Sonuç kısmında ise yasal mal rejiminde ispata ilişkin eleştirilere ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Edinilmiş Mallara Katılma, İspat Karineleri, Edinilmiş Mal Karinesi, Paylı Mülkiyet Karinesi, Hak Sahipliği Karinesi.

Abstract

Prior to the adoption of the Turkish Civil Code (TCC) No. 4721 dated 01.01.2002, the most important discussions were about the legal property regime. Following the adoption of the regime of participation in acquired property as the legal property regime by the Turkish Civil Code, the cases regarding the dissolution of the property regime were among the cases that occupied the Family Courts the most.

* Hakemli Araştırma Makalesi / **Makale Geliş Tarihi:** 30.09.2023 – **Makale Kabul Tarihi:** 11.10.2023.

** Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, e-mail: sedagayretli@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8478-3310.

** Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı, e-mail: alisaidyazici@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6651-6841.

The parties may prove their claims with all kinds of evidence in the lawsuits for the liquidation of the regime of participation in acquired property. In addition to this, Art. 222 of the TCC recognizes the presumptions of proof to easily determine the types of property groups and which spouse they belong to. These ordinary presumptions, which constitute the core of our study, can only be used when the property regime is terminated, and dissolution begins. In this study, after the concepts of acquired property and personal property, which are the property groups in the legal property regime, are explained with examples, the issue of inventory is discussed. Subsequently, the proof of ownership of property rights, the presumption of shared (joint ownership) and the presumption of acquired property, which are accepted by Article 222 of the TCC, are examined. In the conclusion part, critics and suggestions for solutions regarding the proof in the legal property regime are provided.

Keywords

Participation in Acquired Property, Presumptions of Proof, Presumption of Acquired Property, Presumption of Shared Ownership, Presumption of Right Ownership.

GİRİŞ

Eşlerin sahip oldukları malvarlığı unsurlarının, eşlerden hangisine ait olduğu hususu, mal rejiminin tasfiyesi aşamasında büyük bir önem arz etmektedir. Özellikle uzun yıllar sürmüş evlilikler açısından tasfiye aşamasında, malların eşlerden hangisine ait olduğu ve bu malların dâhil olduğu mal gruplarını belirlenmesinde ispat sorunları ortaya çıkmaktadır. Yasal mal rejiminin tasfiyesinde ispat konusunda karşılaşılabilecek uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştırmak için kanun koyucu TMK m. 222 ile ispat karineleri belirlemiştir.

Edinilmiş mallara katılma rejiminde ispat sorunları ve ispat karinelerini konu alan çalışmamızın birinci bölümünde kısaca edinilmiş mallara katılma rejimindeki mal grupları olan edinilmiş mal ve kişisel mal kavramları üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde ise çalışmamızın özünü oluşturan TMK m. 222’de düzenlenen edinilmiş mallara katılma rejimiyle getirilen ispat karineleri incelenecektir. Bu bağlamda öncelikle TMK m. 216 hükmüyle düzenlenmiş olan önemli bir ispat aracı olan envanter konusu incelenecektir. İlgili hükümlerdeki ispat yükü kavramı Türk Medeni Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu açısından değerlendirilecektir. Sonrasında kanun koyucunun edinilmiş mallara katılma rejiminde yaşanan ispat sorunlarını ortadan kaldırmak için kabul ettiği, aidiyet karinesi, paylı mülkiyet karinesi ve edinilmiş mal karineleri incelenecektir. Konunun anlaşılması açısından kaynak İsviçre Medeni Kanunundaki düzenlemeler ve Yargıtay uygulamalarını gösteren örnek yargı kararları da değerlendirilecektir. Bu çalışmada yalnızca yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejiminde ispat konusuna yer verilmiş, diğer seçimlik mal rejimindeki ispat

konusu kapsam dışında bırakılmıştır. Sonuç kısmında edinilmiş mallara katılım rejiminde ispata ilişkin eleştiriler ve önerilere yer verilmiştir.

I. EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİNDE MAL GRUPLARI

A. Genel Olarak

Evlilik sözleşmesi, eşlere birbirlerine sadık olması gibi kişisel hak ve yükümlülükler yüklediği gibi mali hak ve yükümlülükler de yüklemektedir. Evlilik birliğinin kurulmasının en önemli mali sonuçlarından birini ise mal rejimi oluşturmaktadır. Mal rejimi, eşlerin evlilik birliği süresince sahip oldukları mal varlıklarının yönetimi, mal varlıklarından yararlanması ve mal varlıklarına ilişkin tasarruflarda bulunması, evlilik birliği sona erdiğinde ise malların paylaşımı olarak tanımlanabilir¹.

743 sayılı Türk Kanun-u Medenîsi (TKM) yasal mal rejimi olarak mal ayrılığı rejimini, seçimlik mal rejimi olarak ise mal birliği ve mal ortaklığı rejimini düzenlemiştir. Mal ayrılığı rejiminin yasal mal rejimi olması çalışmayan ev işleri yapıp çocuklara bakan kadının emeğini yok saydığı, boşanma halinde kadın aleyhine sonuçlar verdiği, ataerkil Türk toplumunda malların çoğunlukla erkeğin üzerine yapılması gibi nedenlerle eleştirilmektedir². Nihayet, 01.01.2002 tarihli Türk Medenî Kanunu (TMK), kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nda olduğu gibi yasal mal rejimi olarak edinilmiş mallara katılma rejimini benimsemiştir³. Seçimlik mal rejimi olarak mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimlerini düzenlemiştir.

¹ Bilge Öztan, *Aile Hukuku* (6. Bası, Turhan Kitabevi 2015) 395-396; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, *Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku* (C. II, 14. Baskı, Beta Basım Yayım 2012) 143-144; Mustafa Alper Gümüş, *Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri* (Vedat Kitapçılık 2008) 217; Faruk Acar, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu, Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı* (6. Bası, Seçkin Yayıncılık 2021) 123; Zafer Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi* (5. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2021) 35-36; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi* (2. Bası, Turhan Kitabevi 2002) 1; Demet Özdamar, Ali Gümrah Toker, Ferhat Kayış, Burcu Yağcıoğlu ve Aliye Akgün Toker, *Yasal Mal Rejimi ve Tasfiyesi (Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi)* (7. Bası, Seçkin Yayıncılık 2022) 25; Mehmet Erdem ve Aslı Makaracı Başak, *Aile Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2022) 261; Ömer Uğur Gençcan, *Mal Rejimleri Hukuku* (4. Baskı, Yetkin Yayınları 2017) 74; Yelda Yardımcı Çınar, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Terekenin Tasfiyesi ve Sağ Kalan Eşin Talepleri* (Seçkin Yayıncılık 2022) 17.

² Eleştiriler için bkz. Muzaffer Şeker, *Bilimsel Çalışmalar ve Güncel Yargı Kararlarıyla Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Bağlantılı Konular* (On İki Levha Yayıncılık 2022) 1-2; Zeytin (n 1) 38; Gençcan (n 1) 420; Aksi görüş için bkz. Şeref Ertaş, 'Edinilmiş Mal Rejiminin Tasfiyesi, Mirasın Paylaşılması, Tenkis Hakkı' (2013) 71(1) İÜHF 1365-1365 vd.; Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (9. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2021) 103.

³ Türk Medeni Kanunu m. 202'nin gerekçesinde edinilmiş mallara katılma rejiminin yasal mal rejimi olarak benimsenmesi "...Evlilik birliği sona erdiğinde, mal ayrılığı rejiminin eşler arasında büyük haksızlıklara yol açtığı, özellikle meslek sahibi kocanın lehine işlediği, ev işlerini yapan ve hatta kocasına mesleğinin icrasında yardımcı olan kadının durumunu hiç nazara almadığı, meslek çevreleri ve kamuoyunda ağır eleştirilere

Mal ayrılığı rejiminin yasal mal rejimi olduğu dönemde malların tasfiyesi söz konusu değildi. Mal ayrılığı rejiminde evlilik, eşlerin mal varlığı üzerinde hukuken herhangi bir değişiklik yapmamaktaydı. Dolayısıyla mal ayrılığı rejiminde malların paylaşımından doğan uyuşmazlıklar Borçlar Kanunundaki genel hükümlere göre çözülmekteydi. Bu dönemde Türk Kanunu Medenisi m. 146’da belirtilmiş olan tasfiyeye ilişkin olan hükümler ancak seçimlik mal rejimlerine uygulanabilmekteydi⁴.

Edinilmiş mallara katılma rejiminin yasal mal rejimi olarak kabul edilmesiyle evlilik birliğinin devamı süresince eşlerin pek de önemsemediği mal rejimi konusu, evliliğin ölümle ya da boşanma ile son bulması neticesinde son derece önemli bir konum kazanmıştır⁵. Boşanma ile son bulan evliliklerde, mal rejiminin tasfiyesi aile hukukuna ilişkin yargı organlarını en çok meşgul eden uyuşmazlıklardan biri haline gelmiştir. Eşler arasındaki mal rejimi konusu Türk Medeni Kanun’un, Aile Hukuku Kitabı’nın, Evlilik Hukuku kısmının dördüncü bölümü olarak TMK m. 202 ile TMK m. 281. arasında düzenlenmiştir. Eşler mal rejimi sözleşmesi ile aralarında TMK’da düzenlenen seçimlik mal rejimlerinden birini seçmemişler veya hâkim tarafından TMK m. 206’da düzenlenen olağanüstü mal rejimine geçilmesine karar verilmemiş ise yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanır. Edinilmiş mallara katılma rejimi TMK m. 218 ile TMK m. 241 arasında düzenlenmiştir. Edinilmiş mallara katılma rejimi evlenirken seçimlik bir mal rejimi seçilmemişse evlenme tarihinden itibaren uygulanır. Eşler evlenmeden önce ve evlilik sırasında seçimlik mal rejimi seçmiş olabilirler. Evliliğin devamında eşler seçimlik mal rejiminden, edinilmiş mal rejimine geçmek isterlerse, edinilmiş mal rejimi sözleşmesini yaptıkları tarihten itibaren edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanacaktır⁶. Edinilmiş mallara katılma rejimi bir eşe diğer eşin malı üzerinde mülkiyet ya da ortaklık hakkı vermez. Eşlere tanınan hak aynı olmayıp, edinilmiş mallar üzerinde şahsi bir alacak hakkıdır⁷. Çalışma konumuzu sınırlandırmak açısından bu bölümde yalnızca edinilmiş mallara katılma rejimlerindeki mal grupları üzerinde durulacaktır.

uğramıştır. Bu nedenle ye edinilmiş mallara katılma başlığı altında yeni bir mal rejimi düzenlenmiştir.” şeklinde açıklamıştır. Bkz. TMK 202 Gerekçesi; Şeker (n 2) 211 vd.

⁴ Gençcan (n 1) 420 vd.

⁵ Mal rejimi boşanma, eşlerden birinin ölümü, olağanüstü mal rejimine geçiş veya eşlerin başka bir mal rejimi seçimi ile sona ermektedir. Ertaş, mal rejiminin tasfiyesinin sadece evliliğin boşanma ile sona ermesi hali için uygulanıp, evliliğin ölümle sona ermesi hali için miras hukuku kurallarının uygulanmasının daha uygun olacağı konusunda TMK’yı eleştirmektedir. Ertaş (n 2) 1365.

⁶ Şeker (n 2) 41.

⁷ Yargıtay 8 HD, E 2012/4670 K 2012/12103, 10.12.2012; Yargıtay 8 HD, E 2010/4938 K 2011/2095, 12.04.2011; Erdem/Makaracı Başak (n 1) 272.

B. Edinilmiş Mallara Katılma Rejimindeki Mal Grupları

Edinilmiş mallara katılma rejiminde mallar, kadının kişisel malları, kadının edinilmiş malları, kocanın kişisel malları ve kocanın edinilmiş malları olarak dört grup altında incelenmektedir⁸. Evlilik süresince eşler kendi mal varlıkları üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilmektedir. Ayrımın önemi tasfiye aşamasında hangi malların edinilmiş mal, hangi malların kişisel mal grubuna girdiğinin ispatı noktasında ortaya çıkmakta, evlilik birliği devam ederken ise söz konusu ayrım önem taşımamaktadır. Tasfiye sırasında çıkan uyuşmazlıkların büyük çoğunluğunu malların hangi gruba dâhil olduğu oluşturduğunda öncelikle bir malın edinilmiş mal mı yoksa kişisel mal mı olduğunu belirlemek gerekmektedir. Bu nedenle aşağıda hangi malların edinilmiş mal hangilerinin kişisel mal sayıldığı incelenmiştir.

1. Eşlerin Edinilmiş Malları

Eşlerin edinilmiş mallarının düzenlendiği TMK m. 219 hükmüne göre:

“Edinilmiş mal, her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerleridir.

Bir eşin edinilmiş malları özellikle şunlardır:

- 1. Çalışmasının karşılığı olan edinimler,*
- 2. Sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurumu ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler,*
- 3. Çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar,*
- 4. Kişisel malların gelirleri*
- 5. Edinilmiş malların yerine geçen değerler”.*

Türk Medeni Kanunu m. 219 hükmünün ilk fıkrasında edinilmiş mallardan ne anlaşılması gerektiği yönünde hukukî bir tanımlama yapılmakta ve söz konusu tanım çerçevesinde, herhangi bir malın edinilmiş mal sayılması için iki unsur aranmaktadır.

Söz konusu unsurlardan ilki, malın mal rejiminin devamı süresince yani edinilmiş mallara katılma rejiminin yürümeye başladığı günden sona erdiği ana kadar geçen süreç içinde edinilmiş olması gerekliliğidir⁹. Dikkat edilirse kanun koyucu yerinde olarak evlilik süresince

⁸ Şeker (n 2) 41.

⁹ Akıntürk ve Ateş Karaman (n 1) 156.

ifadesini kullanmamıştır. Çünkü eşler evlenirken diğer mal rejimlerinden birini de seçebileceğinden, edinilmiş mallara katılma rejiminin evlilik ile birlikte kurulmayabilme ihtimali mevcuttur¹⁰.

Madde metnine göre herhangi bir malın edinilmiş mal sınıfına sokulabilmesinde gerekli diğer unsur ise malın karşılığının verilerek elde edilmesidir. Buradaki karşılık ifadesi değişik şekillerde ortaya çıkabilmekle birlikte karşı edim anlamında kullanılmaktadır. Karşı edimin başlangıç noktasını ise emek oluşturmaktadır¹¹. Dolayısıyla bu rejimde emeksiz edinilen mallar üzerinde diğer eşe herhangi bir hak sahipliği tanınmamaktadır. Nitekim katılma rejiminin temelini de eşlerin evlilik birliği devam ederken emek karşılığı bir mal edinme durumu olduğunda, bu malda kural olarak diğer eşinde bir katkısı olduğu düşüncesi oluşturmaktadır¹².

Türk Medeni Kanunu m. 219 fıkra 1’de belirlenen unsurları taşımadığı halde bazı mal grupları kanun gereği edinilmiş mal sayılırken bazı mal grupları ise edinilmiş mal unsurlarını taşıdığı halde kanun gereği kişisel mal sayılmıştır. Örneğin kişisel malların gelirleri bir emek karşılığı kazanılmadığı halde TMK m. 219/4 uyarınca edinilmiş mal sayılırken edilmiş mallara katılma süresince bir emek karşılığı edinilmiş olsa da kişisel kullanıma yarayan eşya edinilmiş mal sayılmamıştır¹³.

Türk Medeni Kanunu m. 219 hükmünün ikinci fıkrasında edinilmiş mallara beş örnek sayılmıştır. Bu hükümde geçen “özellikle” ifadesinden, edinilmiş malların madde metninde yer alanlarla sınırlı olmadığını, hükümde sadece edinilmiş mallara örnekler verildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu hükümle edinilmiş mallar sınırlı sayıda sayılmamıştır¹⁴.

a. Çalışmanın Karşılığı Olan Edinimler

Edinilmiş mal kavramının temelinde emek unsuru yatmaktadır. Diğer bir anlatımla, edinilmiş mallar emek karşılığı malvarlığına katılmış malvarlığı değerleridir. Bu husus kanunun lafzındaki “karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerleridir” ifadesinden de açıkça anlaşılmaktadır.

¹⁰ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku* (Turhan Kitabevi 2015) 338-339.

¹¹ Faruk Acar, *Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı* (Seçkin Yayıncılık 2007) 44.

¹² Kılıçoğlu (n 10) 339; Akıntürk ve Ateş Karaman (n 1) 157.

¹³ Zeytin (n 1) 119-120; Şükran Şıpka ve Ayça Özdoğan, *Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları* (2.Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2017) 92.

¹⁴ Öztan (n 1) 440; Kılıçoğlu (n 10) 339; Şeker (n 2) 43; Gençcan (n 1) 212.

Eşlerin karşılığını vererek elde ettikleri malvarlığının başında, eşlerin emeğinin yani çalışmasının karşılığı olan edinimler gelmektedir. Söz konusu edinimler, her bir eşin çalışması sonucu edindiği, mesela ücret veya maaşından ya da serbest meslek kazancından harcayarak sahip olduğu kazanımlardır¹⁵.

Çalışma karşılığı olan edimlere örnek olarak; maaş, ücret, kar, kâr payı, ikramiye, kıdem tazminatı, vekalet ücreti, transfer ücreti, aylık, haftalık, gündelik kıdem tazminatı, zirai kazanç, ikramiye, prim, bahşiş telif ücreti, vizite ücreti gösterilebilir¹⁶. Bu kazanımlar herhangi bir malvarlığı değeri olabileceği gibi, ücret (para) veya alacak hakkı gibi her türlü iktisap olabilmektedir¹⁷.

Çalışmanın karşılığı edimler, ilgili eşin mesleki bir faaliyetinin sonucu elde edilebileceği gibi meslek dışı faaliyeti sonucunda da elde edilebilir. Eşin mesleki faaliyeti, serbest meslek, kamu görevi, işçi işveren ilişkisine dayalı hizmet sözleşmesi, bedensel ya da düşünsel faaliyete (fikri ürünler) dayanabilir. Eşler asıl meslekleri dışında bir faaliyetleri karşılığı da edim kazanmış olabilir. Örneğin öğretmen olan biri yaz aylarında fındık gündeliğine giderek karşılığında ücret almışsa bu edinilmiş mal olarak nitelendirilecektir.

Eşler, bilgi, ödüllü resim, müzik, şiir veya bilimsel eser yarışması gibi emek, beceri ya da yetenek gerektiren bir yarışmaya katılmışsa kazanılan edimler edinilmiş mal sayılacaktır¹⁸. Ancak, şans oyunlarına katılan eşin kazandığı ödül noktası öğretide tartışmalı bir konudur. Bu konu aşağıda edinilmiş mallar yerine geçen değer (ikame değer ilkesi) başlığı altında tartışılmıştır.

b. Sosyal Güvenlik veya Sosyal Yardım Kurumu ve Kuruluşlarının veya Personele Yardım Amacı ile Kurulan Sandık ve Benzerlerinin Yaptığı Ödemeler

Kanun koyucu TMK m. 219 f. 2 hükmü ile edinilmiş mallara katılma rejimi süresince yapılan sosyal güvenlik ödemelerini edinilmiş mal kapsamına dâhil etmiştir. Sosyal güvenlik ödemeleri olan emekli maaşı, emekli ikramiyesi, kıdem tazminatı, yaşlılık, engellilik, işsizlik ve ölüm tazminatı gibi ödemeler edinilmiş maldır¹⁹. Türk Medeni Kanunu m. 219 f. 2 hükmünün “sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurumu ve kuruluşları ile personele yardım

¹⁵ Akıntürk ve Ateş Karaman (n 1) 158.

¹⁶ Gençcan (n 1) 217-218.

¹⁷ Kılıçoğlu (n 10) 340; Öztan (n 1) 441.

¹⁸ Gençcan (n 1) 213- 222.

¹⁹ Öztan (n 1) 442.

amacı ile kurulan sandık ve benzerleri” ifadesinden ödeme yapan ilgili kuruluşların resmi devlet kuruluşu olması gerekmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla özel sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurumları tarafından yapılan ödemeler de ilgili madde kapsamına dâhildir²⁰.

Nihai olarak sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurumları tarafından yapılan ödemelerdeki amaç, kişinin sosyal yaşantısının devamını, geçimini ve barınmasını temin etmektir. Kanun koyucu tarafından bu amacın gerçekleştirilmesinin kuvvetlendirilmesi noktasında ise ayrıca TMK m. 228 f. 2 hükmü ihdas edilmiştir. Şöyle ki ilgili hükme göre, söz konusu kuruluşlar tarafından yapılan ödemelerin mal rejiminin sona erdiği tarihte hak sahibinin kalan yaşam süresine tekabül eden miktarı kişisel mal olarak kabul edilerek söz konusu miktar tazminat alacaklısı lehine korunmaktadır²¹.

c. Çalışma Gücünün Kaybı Nedeniyle Ödenen Tazminatlar

Çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatların temelinde Borçlar Kanunu’nun 54. maddesi anlamında işgücünün kaybının giderilmesi amacı yatmaktadır²². Dolayısıyla bu tür tazminatlarda, tazminat ödenen kişinin çalışarak para kazanması mümkünken, başına gelen bir olay neticesinde çalışma imkânından mahrum kalarak, para kazanmaktan kısmen veya tamamen yoksun kalması durumu söz konusudur²³. Borçlar Kanunu m. 54’ün kapsamı sadece çalışma gücünün kaybından veya azalmasından doğan zarardan oluşmamaktadır. Şöyle ki ilgili madde kapsamına yapılan tedavi ve bakım masraflarının yanı sıra, ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar da girmektedir. Ayrıca ilgili hüküm sadece haksız fiil neticesinde ortaya çıkan çalışma gücü kaybı tazminatını değil, sözleşmeye aykırılık oluşturan bir davranış neticesinde meydana gelen çalışma gücü kaybı tazminatını da içermektedir²⁴. Örneğin, bir iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle çalışma gücünü kısmen veya tamamen kaybeden bir işçinin, gerekli önlemleri almamış kusurlu işverenden zararına karşılık alacağı tazminat da edinilmiş maldır. Ayrıca çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenecek tazminat açısından, tazminat sorumluluğunun mutlaka özel hukuktan kaynaklanması gerekmekte, tazminat sorumluluğunun kaynağı kamu hukuku karakterli de olabilmektedir. Mesela, rögar kapağı açık

²⁰ Kılıçoğlu (n 10) 342.

²¹ Kılıçoğlu (n 10) 343; Öztan (n 1) 453.

²² Mehmet Beşir Acabey, ‘Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları – İspat Kuralları ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler’ (2007) 9(Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 491, 507.

²³ Acar (n 11) 52; Kılıçoğlu (n 10) 344.

²⁴ Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (10. Bası, 2015) 206; Acar (n 11) 52.

olan bir kanalizasyona düşerek elini kıran bir futbolcunun, hizmet kusuru bulunan belediyeden alacağı iş gücünün kaybı tazminat da edinilmiş maldır²⁵.

Türk Medeni Kanunu m. 228 f. 2 hükmü kıyasen çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar içinde uygulanmaktadır²⁶. Dolayısıyla çalışma gücünün kaybı nedeniyle yapılan ödemenin edinilmiş mal kapsamında sayılması için edinilmiş mallara katılma rejiminin devam ettiği süre içinde nominal karşılığının bulunması gerekmektedir²⁷.

d. Kişisel Malların Gelirleri

Kişisel malların gelirleri emek karşılığı edinilmediği için TMK m. 685 f.1'de yapılan edinilmiş mal tanımına uymadığından doktrince eleştirilmiş ve söz konusu tanımın bir istisnası olarak nitelendirilmiştir²⁸. Kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mal sayılması için ilgili mallardan sadece mal rejimi devamı süresince elde edilmeleri gerekmektedir. Kişisel malların doğal ve medenî ürünleri edinilmiş mal sayılacaktır. Doğal ürünlere örnek olarak TMK m. 685 kapsamında bitki ve hayvanlardan elde edilen yararlar verilebilirken; medenî ürünlere faizler hisse senedi temettüleri verilebilir²⁹. Örneğin, kişisel mal olan bir daireden alınan kira geliri, kişisel mal olan banka hesabında bulunan paranın faizi edinilmiş mal sayılacaktır. Ayrıca kişisel malların gelirlerinin hesabında bunların net miktarları hesaplanmalıdır. Yani ödenen vergiler, amortismanlar malların gelirinden indirilmelidir³⁰.

Kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mal sayılması gerektiğini belirten TMK m. 221 f. 2 hükmü emredici bir hüküm değildir. Dolayısıyla taraflar kişisel malların gelirlerinin de kişisel mal olarak kalması yönünde anlaşma yapabileceklerdir³¹.

e. Edinilmiş Malların Yerine Geçen Değerler (İkame İlkesi)

Edinilmiş mallara katılma rejiminde belirli bir malvarlığı değeri, hangi malvarlığı değerinden karşılanmışsa o kesime dâhil sayılmaktadır. Dolayısıyla hangi malvarlığı grubuna girdiği fark etmeksizin malların başka bir mala veya değere dönüşmesi malvarlığının türünü etkilememektedir. Eşin edinilmiş malları yerine geçen değerler ikame ilkesi gereğince yine

²⁵ Acabey (n 22) 507-508.

²⁶ Acar (n 11) 53.

²⁷ Şıpka ve Özdoğan (n 13) 103.

²⁸ ibid 103.

²⁹ Öztan (n 1) 445; Kılıçoğlu (n 10) 344; Dural, Öğüz ve Gümüş (n 24) 206.

³⁰ Öztan (n 1) 445; Kılıçoğlu (n 10) 344.

³¹ Öztan (n 1) 445; Kılıçoğlu (n 10) 346.

edinilmiş mal olarak nitelendirilecektir. Örneğin eşin edinilmiş mallara katılma rejimi süresince kazandığı maaşını biriktirerek satın aldığı bir arabanın pert olması neticesinde sigorta şirketi tarafından ödenecek sigorta tazminatı da edinilmiş mal sayılacaktır³². Bu durumda eşin kazandığı maaş, mal rejimi süresince ve emek karşılığı edinildiği için eşin edinilmiş malıdır. Bu maaşın biriktirilmesi karşılığında alınan araba yine ikame ilkesi gereğince yine edinilmiş malıdır. Aracın pert olması karşılığında aracın değerinin yerine geçen sigorta tazminatı, yine ikame ilkesi gereğince edinilmiş mal sayılacaktır. İkame ilkesinin söz konusu olabilmesi için aynı eşin mal varlığı değerleri arasında değişim olması gerekmektedir. İkame ilkesi eşler arasındaki mal varlığı değerleri değişiminde uygulanmaz³³.

Emek beceri ya da yeteneğin değil sadece şans ve tesadüfün ön planda olduğu şans oyunlarında, kazanılan ikramiyelerin emek olmadığından edinilmiş mal olmadığı doktrindeki hakim görüştür³⁴. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 2014 tarihinde verdiği bir kararla³⁵ İsviçre Federal Mahkemesinin bu konudaki kararlarıyla³⁶ uyumlu olarak milli piyangodan kazanılan ödülün edilmiş olduğuna karar vermiştir. Karar gerekçesinde de yine İsviçre Federal Mahkemesinin gerekçesine de uyumlu olarak piyango biletinin kişisel mal ile alındığı ispat edilemediğine göre, edinilmiş mal ile alınmış olan piyango biletinin karşılığı olan büyük ikramiye de ikame değer ilkesi gereğince edinilmiş mal olacaktır³⁷. İsviçre Federal Mahkemesi ve Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin görüşüne katılmaktayız.

f. Diğer Edinilmiş Mallar

Türk Medeni Kanunu m. 219 hükmünü incelediğimizde, madde metninde yer alan “özellikle” ifadesinden, edinilmiş malların madde metninde yer alanlarla sınırlı olmadığı, hükümde sadece edinilmiş mallara örnekler verildiği anlaşılmakta olduğu yukarıda açıklanmıştı. Dolayısıyla ilk başta edinilmiş malların doğal ve hukuki gelirleri, eşlere adının

³² Dural, Öğüz ve Gümüş (n 24) 207; Öztan (n 1) 446.

³³ Zeytin (n 1) 145.

³⁴ Şans oyunlarının edinilmiş mal olup olmadığı tartışmaları için bkz. Selin Sert Sütçü, ‘Piyango Biletinin Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesinde Nasıl Değerlendirileceği Meselesi’ (2023) 6(1) Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 151, 153 vd.; Fatih Karamercan, *Katki – Değer Artış Payı & Katılma Alacağı Davaları* (8. Bası, Seçkin Yayıncılık 2023) 207 vd.; Zeytin (n 1) 195.

³⁵ Yargıtay 8 HD, E 2013/7361 K 2014/13668, 27.06.2014. Bkz. Legalbank, Erişim Tarihi: 07/09/2023.

³⁶ Fahri Erdem Kaşak, ‘İsviçre Federal Mahkemesi’nin Lotodan Kazanılan İkramiyenin Edinilmiş Mal Sayılacağına İlişkin 11.04.1995 Tarihli (BGE 121 III 201) Kararı’ (2014) 18(1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 265, 268.

³⁷ Zeytin (n 1)165-166.

gaspı veya şeref ve haysiyetinin ihlâli veya ekonomik kişilik hakkının ihlâli nedeni ile ödenen maddi tazminatlarda edinilmiş mal sayılmaktadır³⁸.

2. Eşlerin Kişisel Malları

Kanun koyucu edinilmiş mal kavramının aksine kişisel mal kavramının tanımını yapmamıştır. Kılıçoğlu, Kişisel malları, evlilik birliğine ait olmayıp, bizzat eşlerin şahsına ait olan, edinilmiş mallarda olduğu gibi eşlerin birlikte tasarruf yetkisine sahip olmadıkları ve rejimin tasfiyesinde de hesaba katılmayan mallar olarak tanımlamaktadır³⁹.

TMK md 220 hükmü ile hangi malların kişisel mal sayılacağı belirtilmiştir. Bu hükümdeki eşlerin kişisel mallarına ilişkin olan sayma sınırlayıcı ve emredicidir. Ayrıca TMK m. 221 ile bu hükme iki istisna getirilerek, edinilmiş mal olması gereken bazı malvarlığı unsurlarının mal rejimi sözleşmesi ile kişisel mal olarak düzenlenebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu istisnalara göre eşler mal rejimi sözleşmesi ile bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan edinilmiş mallara dahil olması gereken mal varlığı değerinin kişisel mal olacağını ve kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mal yerine kişisel mal olarak değerlendirilme olanağına sahiptir. Bu nedenle kişisel malları TMK sisteminde de olduğu gibi kanuna ve sözleşmeye göre kişisel mallar olarak incelenecektir.

a. Kanuna göre Kişisel Mallar

Kanuna göre kişisel mallar TMK m. 220 hükmünde düzenlenmiştir; “Aşağıda sayılanlar kanun gereği kişisel maldır:

1. “Eşlerden yalnız birinin kişisel kullanımına yarayan eşya,
2. Mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri,
3. Manevi tazminat alacakları,
4. Kişisel malların yerine geçen değerlerdir.”

Kanuna göre kişisel mal sayılan mallar sınırlı sayıda düzenlenmiştir ve eşlerin sözleşme ile aksine bir anlaşma yapmaları mümkün değildir.

³⁸ Acar (n 11) 62-63.

³⁹ Kılıçoğlu (n 10) 347.

aa. Kişisel Kullanım Eşyası

Salt eşlerden birinin ihtiyaçlarına yönelik, gelir getirmeyen⁴⁰, diğer eşin ve aile üyelerinin kullanımı dışındaki eşyalar kişisel malları oluşturmaktadır. Hangi eşyaların kişisel eşya olarak sayılacağına ölçü, malın kullanma yani özgülenme amacıdır. Bu kapsamda kişisel mallara örnek olarak kişinin yaşamını devam ettirebilmesi için zorunlu olan giysileri, süs eşyası, spor aletleri ve takılar gibi giyim ve özel kullanım eşyası verilebilir. Eşyanın kişisel eşya olarak kabul edilmesinde eşyanın finansmanındaki kaynak değil, bizzat eşyanın kullanım amacı esas alınır. Dolayısıyla edinilmiş mallardan finanse edilmiş bile olsa, yalnız eşlerin kişisel kullanımına yarayan eşyalar kişisel maldır⁴¹. Para kişisel kullanıma yarayan eşya olarak nitelendirilemez. Ayrıca kanun koyucu eşin mesleki faaliyetlerinde kullandığı eşyayı kişisel kullanıma yarayan eşya olarak kabul etmemiştir. Eşin yalnızca kişisel kullanımına yarayan eşyayı ailenin diğer fertleri de kullanıyorsa artık o eşya kişisel mal sayılmaz Ancak aile bireyleri dışındaki kişilerle eşyanın birlikte kullanılması on eşyanın kişisel mal sayılmasını engellemez. Kişisel kullanıma yarayan eşya taşınır veya taşınmaz olabilir. Yalnız kişisel kullanıma yarayan eşyanı ekonomik olarak değerli olması halinde edinim amacının kullanmak mı yoksa yatırım mı olduğu önem kazanacaktır. Örneğin edinilmiş mallara katılım rejimi süresince maaşından kendisine beş adet altın bilezik aldığı durumda bu bileziklerin kişisel kullanım mı yoksa yatırım amacı ile alınmasının ön planda olmasına göre niteliği belirlenecektir. Hem yatırım hem kişisel kullanıma yarayan eşyalar ise edinilmiş mal sayılacaktır. Her iki durumda da diğer mal grubunun denkleştirme alacağı doğacaktır. Edinilmiş maldan harcayarak kişisel kullanım için alınan mal kişisel olsa da bu kişisel malın satılıp yerine ailenin ortak kullanımı için bir mal alınması durumunda bu mal ikame değer ilkesinin bir istisnası olarak edinilmiş mal sayılacaktır⁴².

bb. Mal Rejiminin Başlangıcında Eşlerden Birine Ait Bulunan veya Bir Eşin Sonradan Miras Yoluyla ya da Herhangi Bir Şekilde Karşılıksız Kazanma Yoluyla Elde Ettiği Malvarlığı Değerleri

Türk Medeni Kanunu m. 220 fıkra 2 üç farklı durumu bir arada düzenlemiştir: ilk olarak eşler arasında katılma rejiminin başlangıcından önceki mallar eşlerin kişisel malı olarak kabul edilmiştir. Örneğin eşlerden birinin evlenmeden önce var olan iki ev ve üç arabası, edinilmiş

⁴⁰ Acar (n 11) 70.

⁴¹ Dural, Öğüz ve Gümüş (n 24) 208.

⁴² Zeytin (n 1) 168.

mallara katılma rejiminin devamı sırasında da kişisel mal sayılacaktır. İkinci olarak eşlerden birinin miras yoluyla iktisap ettiği malvarlığı değerleri de kişisel maldır. Nihai olarak ise eşlerden birinin mal rejimi devam ederken bağışlama, define, ihraz ve kazandırıcı zamanaşımı yoluyla malın mülkiyetini kazanma gibi karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri de kişisel maldır⁴³.

cc. Manevi Tazminat Alacakları

Kişilik haklarının ihlali halinde meydana gelen maddi tazminat alacakları edinilmiş mal sayılırken, manevi tazminat alacakları eşlerin kişisel malı olarak sayılmıştır⁴⁴. Kanun koyucu manevi tazminat alacaklarının kişinin duygu yaşamında yaşadığı sarsıntının karşılığı olması ve kişinin acı ve ızdırabını giderme amacı taşıması münasebetiyle, oldukça kişisel nitelikte olan bu tür tazminat alacaklarını kişisel mal olarak düzenlemiştir⁴⁵. Sosyal ve özel sigorta kurumların ödediği manevi tazminat alacakları da kişisel mal olarak nitelendirilmelidir.

dd. Kişisel Malların Yerine Geçen Değerler

Türk Medeni Kanunu m. 220 f. 4 hükmü edinilmiş mallarla ilgili TMK m. 219 f. 5 hükmü ile paralellik göstermektedir. İlgili fıkra gereği, eşlerden herhangi birinin kişisel malının yerine, başka bir değer geçmesi onu kişisel mal olmaktan çıkarmamaktadır. Dolayısıyla ikame değerde kişisel mal olacaktır. Örneğin, eşlerden birinin evlenmeden önce biriktirdiği para ile almış olduğu bilgisayar kişisel maldır⁴⁶.

b. Sözleşmesel Kişisel Mallar

Taraflara TMK m. 221 hükmü kişisel mallarını iki konu ile sınırlı olmak üzere sözleşmeyle düzenleme imkânı verilmiştir. Bu iki durum haricinde taraflar sözleşmeyle kişisel mal gruplarını değiştiremezler:

“Eşler mal rejimi sözleşmesiyle, bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan edinilmiş mallara dâhil olması gereken malvarlığı değerlerinin kişisel mal sayılacağını kabul edebilirler.

Eşler, mal rejimi sözleşmesiyle kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mallara dâhil olmayacağını da kararlaştırabilirler.”

⁴³ Öztan (n 1) 450-451.

⁴⁴ Zeytin (n 1) 173.

⁴⁵ Kılıçoğlu (n 10) 349.

⁴⁶ Öztan (n 1) 452.

Söz konusu düzenleme emredicidir ve eşler mal rejimi sözleşmesiyle bu iki tür edinilmiş malın kişisel mal sayılmasını kararlaştırabilir⁴⁷.

Öncelikle eşler, mal rejimi sözleşmesiyle bir mesleğin icrası veya işletme faaliyeti için tahsis ettikleri edinilmiş mallarına dâhil malvarlığı değerlerini kişisel mal sayabilir. Yani ilgili hüküm gereği tarafların sözleşme yapabilmelerinin koşulu, kişisel mal haline getirilecek malvarlığı değerlerinin, mesleğin icrası veya işletmenin faaliyetiyle ilgili olması ve edinilmiş mal olmasıdır. Örnek olarak ise edinilmiş mal olmak şartıyla bir doktorun sahip olduğu muayenehane malzemeleri, bir avukatın kütüphanesi veya bir mimarın çizim malzemeleri verilebilir. Burada kanun koyucunun amacı, mal rejiminin ölüm veya boşanma nedeniyle son bulmasında, hak sahibi eşin mesleğini icrası veya işletmesinin faaliyeti için gerekli olan malvarlığının tasfiyeden zarar görmesini engellemektir⁴⁸.

İkinci olarak ise, kişisel malların gelirleri asıl itibarıyla edinilmiş maldır. Lâkin taraflar anlaşarak kişisel malların gelirlerinin de kişisel mal olacağını kararlaştırabilirler. Gelirin tamamı veya bir kesimi dahi söz konusu anlaşmaya konu olabilir⁴⁹.

II. EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİNDE İSPAT SORUNLARI VE İSPAT KARİNELERİ

A. Genel Olarak

Özellikle yıllarca sürmüş olan uzun süreli evlilikler açısından, malların eşlerden kime ait olduğu ve bu malların dâhil olduğu mal grupları noktasında ispat zorlukları ortaya çıkabilmektedir. Şöyle ki söz konusu evliliklerde, eşlerin sahip oldukları malvarlıklarının hangi mal grubuna girdiği veya eşlerden hangisine ait olduğu noktasında delil bulabilmeleri bir yana malın hangi eşe ait olduğunu hatırlayamamaları bile olasılık dâhilindedir. Bahsi geçen ispat sorunları genellikle tasfiye aşamasında görülmekle birlikte, mal rejimi devam ederken de ispat sorunları ortaya çıkabilmektedir. Şöyle ki eşlerden birinin alacaklısının, eşin herhangi bir borcu dolayısıyla, evdeki haczedilebilir eşyalardan birini haczetmesi söz konusu olduğu durumda, haczedilecek eşyanın borçlu eşe mi, yoksa diğer eşe mi ait olduğu noktasında sorun çıkma ihtimali mevcuttur. Tüm bu ihtimallerin bertaraf edilmesi noktasında ise kanun koyucu,

⁴⁷ ibid 453.

⁴⁸ Kılıçoğlu (n 10) 353.

⁴⁹ Dural, Ögüz ve Gümüş (n 24) 210.

mallarının envanterinin yapılmasının yanı sıra, birtakım ispat kurallarını ve karinelerini hüküm altına almıştır⁵⁰.

B. Envanter

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinin ilk aşamasını eşlerin malvarlıklarının neler olduğunun ve türlerinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Ancak uzun süreli evlilikler açısından eşlerin malvarlıklarının kime ait olduğu veya hangi mal grubuna girdiğinin belirlenmesi noktasında zorluklar yaşanmaktadır. Özellikle tasfiye bir dava kapsamında yapılıyorsa, diğer eşin sahip olduğu malvarlığının ispatı hiç kolay olmayacaktır. Ayrıca söz konusu ispat güçlüğü edinilmiş mallara katılma rejiminin eşlere tanıdığı hakların gerektiği gibi kullanılması noktasında da engel teşkil edecektir. Mal rejiminin tasfiyesi başta olmak üzere, eşlerin malvarlıklarının içeriğine ilişkin uyuşmazlıklardaki ispat zorluğu gerçeği karşısında, kanun koyucu ispat kolaylığı sağlanması noktasında TMK m. 216'nın envantere ilişkin hükmü ihdas edilmiştir⁵¹. Envanter, eşlerin malvarlıklarının türünü ve değerini, borç ve alacaklarını belirlemede kolaylık sağlayan bir çizelgedir⁵². TMK m. 216 hükmüne göre;

“Eşlerden her biri, diğerinden her zaman mallarının envanterinin resmi senetle yapılmasını isteyebilir.

Bu envanter, malların getirilmesinden başlayarak bir yıl içinde yapılmışsa, aksi ispatlanmış olmadıkça bu envanterin doğru olduğu kabul edilir.”

Eşlere envanter yapılmasını isteme hakkı, mal rejimine ilişkin genel hükümler ile tanınmıştır. Dolayısıyla envanter yapılmasının istenmesi noktasında eşlerin hangi mal rejimine tabi olduklarının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Ancak envanter, mal ayrılığı rejiminde malların eşlerden hangisine ait olduğu noktasında ispat kolaylığı sağlayacakken, diğer mal rejimlerinde bu duruma ilave olarak malların hangi mal grubuna girdiğini de ispatlamış olacaktır⁵³.

TMK m. 216'da eşlerin mallarının envanterinin resmi senetle yapılmasını isteme hakkı eşlerden her birine verilen bir haktır. Eşler dışında, eşlerden herhangi birinin alacaklılarına, eşlerin mallarının envanterinin resmi senetle yapılmasını isteme hakkı verilmemiştir. Aynı durum mirasçılar için de söz konusudur⁵⁴. Envanterin tutulmasını talep, eşlerden biri için hak,

⁵⁰ Acabey (n 22) 526-527; Öztan (n 1) 415.

⁵¹ Suat Sarı, *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi* (Beşir Kitabevi 2007) 119.

⁵² Gençcan (n 1) 226 vd.

⁵³ Sarı (n 51) 120; Acabey (n 22) 527.

⁵⁴ Sarı (n 51) 120.

diğer eş için yükümlülüktür⁵⁵. Ayrıca envanter düzenlenmesini isteme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan değildir. Dolayısıyla ilgili hak iradi temsilci tarafından kullanılabilceği gibi, yasal temsilci de envanter düzenlenmesini isteyebilir. Buna karşılık envanter düzenleme hakkından feragat edilememesinin yanı sıra, bu hakkı ortadan kaldıran veya kullanılmasını zorlaştıran sözleşmelerde kesin hükümsüz olarak kabul edilmektedir⁵⁶.

Eşler bilgi verme yükümlülüğü çerçevesinde birbirlerinden her zaman malların resmi envanterinin tutulması talebinde bulunabilirler. Envanter yapılmasının talep edildiği an itibariyle eşler arasında evliliğin devam ediyor olması gerekmektedir. Ancak envanterin hazırlanması bitmeden evliliğin son bulması envanterin hazırlanmasını etkilemeyecektir⁵⁷. Envanter talep edilen eş, resmi envanter istemini yerine getirmezse, TMK m. 195 gereği hâkimin müdahalesi istenebilecektir. Diğer eşin katılımı olmadan envanter yapılmasını isteyen eşin tek başına noterde gerçekleştirdiği envanter açısından “doğruluk karinesine” dayanılamayacağından, aile mahkemesi hâkimi gerek gördüğü takdirde; notere envanter düzenlemesi için yetki verebilir veya envanteri bizzat düzenleyebilir. Aile mahkemesi hâkimi mesleki sırlar hariç olmak üzere üçüncü kişiyi de bu konuda bilgi ve belge sunması için yükümlü tutabilir⁵⁸. Envanteri tutmaktan kaçınan eş aleyhine TMK m. 206/b.4 gereği, mal rejiminin mal ayrılığına dönüşümü de talep edilebilir⁵⁹.

Envanter esas itibariyle bütün mal varlığı için istenmektedir. Dolayısıyla envanterin düzenlendiği an itibariyle eşlerin bütün malvarlığını kapsadığı, eşlerin envanterde düzenlenmeyen başkaca bir malının bulunmadığı kabul edilecektir. Envanter tutulmasıyla birlikte hangi malvarlığı değerlerinin hangi eşe ait olduğu veya hangi mal grubuna girdiği açıkça belli olacaktır⁶⁰. Ancak taraflar isterlerse, envanterin belirli bir malvarlığı grubu için de tutulmasını isteyebilecektir⁶¹. Ayrıca envanterin konusu her iki eşin pozitif mal varlığıdır. Dolayısıyla eşlerin borçları envanter kapsamına dâhil değildir. Fakat envanterin, borçları da kapsamı konusunda eşlerin aralarında bir anlaşma yapmaları da mümkündür. Çünkü TMK

⁵⁵ Şükran Şıpka, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar* (On İki Levha Yayıncılık 2011) 52-53; Sarı (n 51) 120.

⁵⁶ Sarı (n 51) 120.

⁵⁷ ibid 124.

⁵⁸ Gençcan (n 1) 227-229.

⁵⁹ Yaşar Şahin Anıl ve Yonca Taner, *Eşler Arasındaki Mal Rejimleri* (Legal Kitabevi 2011) 132; Şıpka (n 55) 52-53; Öztan (n 1) 416.

⁶⁰ Sarı (n 51) 121.

⁶¹ Öztan (n 1) 416; Acabey (n 22) 527.

m. 216 eşlere mal rejimleri çerçevesinde yararlanabilecekleri bir hak tanımış olup, bunun dışında eşlerin düzenleme yapabilmelerinin önüne bir sınırlama getirmemiştir. Lâkin söz konusu envantere dâhil borçlar açısından TMK m. 216'da öngörülen hukuki sonuçlar doğmayacak, eşler sadece malvarlıklarında yer alan borçlar ve borçların miktarları konusunda anlaşma sağlamış olacaklar ve bu duruma ilişkin karşılıklı birbirine uygun irade beyanlarını içeren resmi bir senet söz konusu olacaktır⁶².

Türk Medeni Kanunu m. 216'da malların envanterinin resmi senetle yapılacağı belirtilmiş olmakla birlikte, envantere resmîyet kazandıracak olan makam belirtilmemiştir. 1512 sayılı Noterlik Kanunu m. 60 gereğince bu makam noterlerdir⁶³. Noterler, düzenleme veya onaylama şeklinde envanteri⁶⁴ oluşturacaklardır. Düzenleme şeklinde olmayıp, yalnızca imzaların onanması yoluyla düzenlenen belgeler, resmi senet niteliğini haiz olmakla birlikte, anılan madde kapsamına girmezler ve bu maddede tanınan hukuki sonuçları doğurmazlar. Bununla birlikte söz konusu onaylama şeklinde düzenlenen belgeler, eşler arasında çıkacak anlaşmazlıklarda TMK m. 7 ve usûl hukuku hükümleri çerçevesinde resmi senet ve delil niteliğine sahip olacaklardır⁶⁵.

Resmi senetle yapılan envanterin hukuki sonucu ise TMK m. 216 f. 2 de düzenlenmiştir. İlgili fıkra hükmü gereğince envanter malların getirilmesinden itibaren bir yıl içinde yapılmış ise, yapılan envanterin doğru olduğu kabul edilecektir. Ancak söz konusu karine adi bir karinedir. Dolayısıyla aksinin ispatı suretiyle ispat yükünü karşı tarafa geçirmek mümkündür⁶⁶. Malların getirilmesinden başlayarak bir yıl içinde yapılmayan envanterler ise sadece TMK m. 7 bağlamında resmi senet hükmündedir⁶⁷.

Zeytin, TMK m. 216/ 2 hükmünde geçen “aksi ispatlanmamış olmadıkça” ifadesini, envantere ilişkin hükmü adi karine haline getirdiği için eleştirmektedir. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre envantere ilişkin hükümden söz konusu ifade çıkartılarak envantere ilişkin hükme kesin karine niteliği verilerek hüküm işlevli hale getirilmelidir. Aksi halde mevcut haliyle TMK m. 216 hükmü, TMK m. 6 ve m. 7 hükümlerinin tekrarı niteliğinde ve atıl bir

⁶² Sarı (n 51) 121.

⁶³ Karşı görüş için bkz. Kılıçoğlu madde metninde resmi senetlerden söz edilip, resmi kararlardan söz edilmemesi dolayısıyla, envanterin mahkemeye başvurmak suretiyle düzenlenemeyeceği kanaatine sahiptir. Bkz. Kılıçoğlu (n 10) 335.

⁶⁴ Noterlerin görevi envanteri oluşturmaktır. Yani tarafların beyanlarını tutanağa geçirmek veya yazılı metnin altındaki imzaları onaylamaktır. Yoksa noterlerin envanterdeki beyanların doğruluğunu araştırma görevi bulunmamaktadır. Anıl ve Taner (n 59) 131.

⁶⁵ Sarı (n 51) 123.

⁶⁶ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Katılı- Katılma Alacağı* (Turhan Kitabevi 2011) 84; Akıntürk ve Ateş Karaman (n 1) 154.

⁶⁷ Dural, Öğüz ve Gümüş (n 24) 203.

hüküm olacaktır. Dolayısıyla ilgili hüküm yalnızca olağanüstü mal rejimine geçişe haklı sebep olmanın ötesine geçemeyecektir⁶⁸.

C. İspat Kuralları ve Karineler

Türk Medeni Kanunu m. 222 hükmü yasal mal rejimi içinde yer alan mallar ve malvarlığı değerlerinin ispatı noktasında birtakım karinelere yer vermiştir. İlgili hükmün uygulanabilmesinin ön koşulu, mal rejiminin sona ermiş ve tasfiyenin başlamış olmasıdır⁶⁹. Bu nedenle mal rejiminin devamı süresince bir eşin TMK m. 222 hükmüne dayanması mümkün değildir. İspat karineleri evlilik içi mal rejimi uyumsuzlukları için değil mal rejiminin tasfiyesi halinde uygulanabilecektir. Eşler envanter tutulmasını isteyebilirler ancak bir iş adamı gibi her yıl envanter tutulmasını istemek zorunda değildirler⁷⁰.

TMK m. 222 hükmü gereğince:

“Belirli bir malın eşlerden birine ait olduğuna iddia eden kimse, iddiasını ispatla yükümlüdür.

Eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen mallar onların paylı mülkiyetinde sayılır. Bir eşin bütün malları, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal kabul edilir.”

TMK m. 222 hükmünün ilk fıkrası ile ispat yüküne ilişkin aidiyet karinesi, ikinci fıkrasında paylı mülkiyet karinesi ve son fıkrasında ise edinilmiş mal karinesi düzenlenmiştir. Hükmün son kısmında aksi ispat edilinceye kadar ifadesi yer aldığından bu karineler aksi ispat edilebilen adi karine niteliğindedir.

1. Aidiyet Karinesi – Mülkiyet Hak Sahipliğinin İspati (TMK m. 222/1)

Bir kimsenin iddia veya savunmasında haklı olması, davasının olumlu şekilde sonuçlanması için yeterli olmamaktadır. İspat edilemeyen iddia veya savunma, sonuca etki etmemektedir. Bu nedenle herhangi bir davada önce hangi tarafın hangi hususu ispat etmesi gerektiğinin tespiti davanın kaderini tayin edecektir. Bu hususa ise ispat yükü denilmektedir⁷¹.

⁶⁸ Zeytin (n 1) 441.

⁶⁹ Gümüş (n 1) 274; Öztan (n 1) 455; Şıpka ve Özdoğan (n 13) 421.

⁷⁰ Daniel Steck ve Roland Frankhauser, Scheidung Band I: ZGB und Band II: Anhänge FamKomm, 4. Auflg, 2022, ZGB Art 200 Rn 1.

⁷¹ M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medenî Hukuk* (21. Bası, Vedat Kitapçılık 2015) 327; İspat yüküne dair ayrıntılı bilgi için bkz. Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usûlü*, C. II (6. Baskı, Demir Yayıncılık 2001) 1972-2006; Saim Üstündağ, *Medenî Yargılama Hukuku* (7. Bası, Filiz Kitabevi 2000) 613-623; Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (Yetkin Yayınları 2014) 574-588; İlhan E. Postacıoğlu ve Sümer Altay, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri* (7. Bası, Vedat Kitapçılık 2015) 570-595; H. Yavuz Alangoya, M. Kâmil Yıldırım ve

Başka bir deyişle, ispat yükü, iddia ve savunmaya dayanak gösterilen ve mahkemenin karar vermesinde etkili olacak olgulardan hangisinin kim tarafından ispat edileceği hususudur⁷².

İspat yükünün dağılımına ilişkin genel kural TMK m. 6'da ihdas edilmiştir. İlgili hükme göre; “*Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. Hukuk Muhakemeleri Kanunu da m. 190 ile bu kuralı daha açık bir ifadeyle “İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakiya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir.”* şeklinde tekrarlayarak vurgulamaktadır. Dolayısıyla ispat yükü açısından bir vakiayı kimin ileri sürdüğü değil, kimin bundan lehine bir hak çıkardığı önemlidir⁷³. Genel olarak ise, davacının ileri sürdüğü talebini dayandırdığı olguları, davalının ise savunmasını dayandırdığı olguları ispatlayacağı söylenebilir⁷⁴.

Edinilmiş mallara katılım rejiminde ispat yükü TMK m. 222 f. 1'de⁷⁵ ile düzenlenmiştir. Belirli bir malın kendisine ait olduğunu iddia eden eş bu iddiasını ispat etmekle yükümlüdür. İlgili hüküm HMK m. 190'de yer alan ispat yüküne ilişkin genel ispat kuralının tekrarı görünümündedir⁷⁶. Bu hüküm TMK m. 6 hükmü ile getirilen herkesin hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlü bulunması genel kuralının özel bir görünüm şeklini oluşturmakta ve herhangi bir farklılık içermemektedir⁷⁷.

Uyumaz'a göre TMK m. 222 f. 1 hükmü ile HMK m. 190 her zaman örtüşmemekte ve birtakım farklılıklar arz etmektedir; TMK m. 222 f. 1'de ispat yükü, iddia edilen vakiya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkarsın veya çıkarmasın, belirli bir malın eşlerden birine ait olduğunu iddia eden kimse üzerinedir. Fakat HMK m. 190'a göre ispat yükü, iddia

Nevhis Deren Yıldırım, *Medenî Usûl Hukuku Esasları* (7. Baskı, Beta Yayınevi 2009) 309-316; Necip Bilge ve Ergun Önen, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri* (3. Baskı, Sevinç Matbaası 1978) 498-510; Ergun Önen, *Medenî Yargılama Hukuku* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fak. Yayını 1979) 202-206; Necip Bilge, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri* (2. Basım, Sevinç Matbaası 1967) 440-450; Necmeddin M. Berkin, *Medenî Usûl Hukuku Esasları* (Hamle Matbaası 1969) 171-173; Sabri Şakir Ansay, *Hukuk Yargılama Usulleri* (7. Baskı, Ankara Üniversitesi Yayınevi 1960) 253-257; İlhan E. Postacıoğlu, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri* (6. Bası, Sulhi Garan Matbaası 1975) 533-553; Timuçin Muşul, *Medenî Usûl Hukuku* (3. Baskı, Adalet Yayınevi 2012) 320-326.

⁷² Mustafa Dural ve Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri* (Filiz Kitabevi 2015) 263.

⁷³ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, *Medenî Usûl Hukuku* (14. Bası, Yetkin Yayınları 2013) 670.

⁷⁴ Dural ve Sarı (n 72) 263.

⁷⁵ Öztan (n 1) 456.

⁷⁶ Özdamar, Toker, Kayış, Yağcıoğlu ve Akgün Toker (n 1) 61.

⁷⁷ Zeytin (n 1) 106; Sarı (n 51) 115.

edilen vakiya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkararak tarafa aittir. Dolayısıyla belirli bir malın eşlerden birine ait olduğunu iddia eden bir kişi, her zaman iddiasına bağlı hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkararak kişi olmayabilir. Nihayetinde HMK m. 190 da yer alan “kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça” ifadesi gereği, edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde ispat yükü, TMK m. 222 f. 1 hükmüne göre belirlenecektir⁷⁸.

Malların mülkiyetinin ya da alacakların hangi eşe ait olduğu tartışmalı ise, o malın kendisine ait olduğunu iddia eden eş iddiasını ispatlamakla yükümlü olacaktır. Örneğin bir ev eşyasının mesela bir dikiş makinesinin kendisine ait olduğunu iddia eden kadın, buna dair faturayı, satış fişini ibraz ederek veya tanık dinleterek iddiasını ispat edebilir⁷⁹. Hüküm geniş yorumlanmalı ve eşin her türlü mal varlığına karşılık gelmelidir; menkul ve gayrimenkul mülkiyeti, alacak hakları, Arazi ve binalarda sınırlı ayni haklar, gayri maddi mülkiyet haklarına uygulanmalıdır⁸⁰. Bu hüküm hem eşler arasındaki ilişkilerde hem de onların üçüncü şahıslarla olan ilişkilerinde uygulanmaktadır⁸¹.

Belli bir malın eşlerden birine ait olduğunu iddia eden ve dolayısıyla da ispat yükünü taşıyan kişi, kanunda genel hükümler içinde düzenlenen ispat kurallarından ve karinelere yararlanabilir⁸². Söz gelimi, herhangi bir taşınmaz üzerinde mülkiyet veya sınırlı aynî hak sahipliği tapu sicili esas alınarak belirlenebilecektir. Veyahut herhangi bir taşınır eşya üzerindeki mülkiyet ve sınırlı aynî hak sahipliğinin varlığı TMK m. 985 vd. maddelerden yararlanılarak ortaya koyulabilir⁸³. Ancak taşınırlar açısından zilyetliğin hak karinesi oluşturması noktasında, evlilik birliğinin taşıdığı özellikler göz önünde bulundurulmalıdır⁸⁴.

⁷⁸ Murat Uyumaz, ‘Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesinde İspat ve Envanter’ (2017) XXI(3-4) EÜHFD 123, 139.

⁷⁹ Acabey (n 22) 528.

⁸⁰ Nuspliger Isabelle in OFK - Orell Füssli Kommentar, (Hrsg Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz ve Roland Frankhauser), 4 Auflg, 2021, ZGB Art 200 Rz 2.

⁸¹ Şıpka ve Özdoğan, 422.

⁸² Acar (n 11) 38-39; Gümüş (n 1) 275; Sarı (n 51) 118.” ...*ispat yükü hayatın olağan akışına aykırı durumu iddia eden ya da savunmada bulunan kimseye düşer. Olağan olan ziynet eşyalarının kadın eşin himayesinde bulunmasıdır. Bunun aksini iddia eden kadın eş iddiasını ispatla mükelleftir. Ziynet eşyası davasında dava konusu altınların varlığı ve bu altınların kadın eşte olmadığı şüpheye yer vermeyecek şekilde ispatlanmalıdır.*” Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2017/2-1904 K 2020/190, 20.02.2020. Bkz. www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 28/09/2023.

⁸³ Örneğin, eşlerden birinin alacaklısı olan ve icra takibi yapan üçüncü kişi, eğer borçlu eş, mülkiyeti tartışmalı taşınır malın zilyedi ise TMK m. 985 hükmüne dayanabilir. Bkz. Acabey (n 22) 529.

⁸⁴ Sarı (n 51) 118.

Şöyle ki taşınır eşyalarda birlikte zilyetlik⁸⁵ paylı mülkiyet için, tek başına zilyetlik⁸⁶ ise, bir eşin zilyedi olduğu eşya üzerinde malik olduğu yönünde bir karine teşkil etse de eşler aynı konutta birlikte yaşadıkları sürece zilyetlik eşlerden hiçbiri lehine bir mülkiyet karinesi oluşturmaz. Dolayısıyla eşlerin ev eşyaları üzerindeki zilyetliği bir paylı mülkiyet karinesi doğurmayacağı gibi, eşlerin ortak yaşamın sona erdiği hallerde ortak konuttaki ev eşyaları üzerindeki tek başına zilyetlikleri de yine tek bir şahıs mülkiyeti lehine karine oluşturmamaktadır. Aynı şekilde hayatta olan eşin ölen eşin malvarlığı unsurları üzerindeki tek başına zilyetliği, mevcut zilyetliğin ölüm dolayısıyla kurulması hasebiyle bir mülkiyet karinesine sebep vermez. Lâkin istisnai olarak aidiyeti noktasında tartışmaların bulunduğu ve bir eş tarafından diğerine devredilmemiş kişisel eşyalar bakımından zilyetlik mülkiyete karine teşkil edebilir⁸⁷. Buna karşılık eşlerden birinin tek başına zilyet olduğu mesleki veya ticari malvarlığı değerleri yönünden TMK m. 985 hükmü uygulama alanı bulacaktır⁸⁸. Zilyetlik dışında diğer doğal karineler de ispat kolaylığı sağlamaktadır. Örneğin golf oynamayı eşlerden sadece birinin bildiği anlaşılıyorsa, doğal olarak golf sopası ve toplarının o eşe ait olduğu noktasında karine oluşmaktadır⁸⁹.

Malların mülkiyetinin hangi eşe ait olduğu veya hangi mal grubuna girdiği noktasındaki ihtilâfların yanı sıra, bir malvarlığı değerinin belli bir zamanda malvarlığında mevcut olup olmadığı hususu da ihtilâf konusu olabilmektedir. Özellikle edinilmiş bir malın rejimin sona erdiği hallerde, eşin malvarlığında yer alıp almadığı ispat konusu olabilmektedir. Kural olarak ise, rejim sona erdiğinde, sadece eşlerin malvarlığında bulunan mallar tasfiyede hesaba katılarak paylaşımına tabi olur. Edinilmiş mallara eklenecek değerler ise bu durumun istisnasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla edinilmiş bir malın malvarlığında bulunmama ile birlikte eklenecek değerlere dâhil olduğunu iddia eden taraf ispat yükünü üzerine almış olacaktır⁹⁰.

Nihai olarak, eşlerin borçları noktasında da aynı ispat yükünün geçerli olup olmadığı hususu söz konusu madde hükmünden anlaşılammaktadır. Ancak bu noktada TMK m. 6 hükmünden ve evlilik birliğinde eşlerin birlikte temsil yetkisinden doğan müteselsil

⁸⁵ Birden fazla kişinin aynı anda ve aynı yetkilerle bir eşyaya zilyet olmalarıdır. Bkz. Mehmet Ayan, *Eşya Hukuku I Zilyetlik ve Tapu Sicili* (11. Baskı, Mimoza Yayınevi 2014) 60.

⁸⁶ Eşyaya zilyet olan kişinin, zilyetlikten doğan yetkileri tek başına kullanabildiği, eşya üzerinde sadece tek bir kişinin zilyet olması halidir. ibid 60.

⁸⁷ Gümüş (n 1) 275.

⁸⁸ Gümüş (n 1) 276; Şıpka ve Özdoğan (n 13) 422.

⁸⁹ Acar (n 11) 40.

⁹⁰ Acabey (n 22) 529.

sorumluluklarına ilişkin TMK m. 188 vd. hükümlerinden faydalanılabilir⁹¹. Ayrıca TMK m. 230 f. 2 gereği edinilmiş mallara ilişkin borç karinesinin kabul edilmiş olması, kanaatimizce aynı ispat yükünün geçerli olduğunun somut bir görünümüdür. Nitekim TMK m. 222 f. 1 hükmünün eşlerin borçları açısından kıyasen uygulanabileceği de düşünülebilir.

2. Paylı Mülkiyet Karinesi (TMK m. 222/2)

Edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesi kapsamında eşlerin malvarlıklarının belirlenmesinin bir bölümünü, eşlerin ortak kullanımındaki ev eşyaları başta olmak üzere, eşlere ait bulunduğu belli malvarlığı değerlerine eşlerden hangisinin sahip olduğunun tespit edilmesi teşkil etmektedir. Eşlerden hiçbirinin kendisinin malik olduğunu ispatlayamaması halinde, belirtilen malvarlığı üzerinde hak sahipliğinin nasıl şekilleneceği hususu cevaplandırılması gerekli bir soru olarak ortaya çıkmaktadır⁹².

İlgili sorunun cevabına TMK m. 221 f. 1 hükmünü tamamlayan TMK m. 222 f. 2’de yer verilmiştir. Söz konusu hükme göre, eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen malların eşlerin paylı mülkiyetinde⁹³ olduğu kabul edilecektir⁹⁴. Söz konusu hükmün uygulanabilirliği noktasında söz konusu malın eşlerden⁹⁵ hangisine ait olduğunun ispat edilememesi zorunlu bir unsurdur. Başka bir ifadeyle paylı mülkiyet ilişkisinin doğması eşlerden birinin bir malın ferdi mülkiyetinde olduğunu ispat edemediği durumlar için söz konusudur. Yani malın eşlerden birine ait olduğu durumlarda TMK m. 222 f. 2 hükmü uygulanmaz⁹⁶. Ayrıca bu karine sadece malların mülkiyetine ilişkin olduğundan borçlar için uygulanmaz⁹⁷.

⁹¹ Şıpka (n 55) 123; HMK m. 190 hükmünün uygulanacağına dair. Bkz. Uyumaz (n 78) 140.

⁹² Sarı (n 51) s. 126.

⁹³ TMK m. 688’de paylı mülkiyet, “Birden çok kimsenin maddi olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla malik olmaları” şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla, eğer birden fazla kişi bir eşyanın tamamına paylı olarak, bu malı maddi olarak paylaşmaksızın malik iseler, paylı mülkiyet söz konusu olmaktadır. Malın maddi olarak paylaşılmasından kasıt olarak ise, ortak mal taşınır bir mal ise bunun fiziki olarak parçalanarak malikler arasında paylaşılması; taşınmaz ise, bu taşınmazın parsellere ayrılarak, her parselin ayrı bir taşınmaz haline getirilerek tapuya ayrı ayrı paydaşlar adına tescili suretiyle paylaşımı ifade edilmektedir. Bkz. Şeref Ertaş, *Eşya Hukuku* (10. Baskı, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi 2012) 226; Paylı mülkiyet konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku* (15. Bası, 2012) 307-345.

⁹⁴ Bu hükmün amacı kime ait olduğu tartışmalı olan malvarlığı değerinin mülkiyet rejimini belirlemek, çözüme kavuşturmadır. Bkz. Acar (n 11) 37.

⁹⁵ İlgili hüküm sadece eşlere yönelik bir hüküm olmayıp, üçüncü kişiler içinde uygulama alanına sahiptir. Bkz. Elif Sonsuzoğlu, *Medenî Kanunda Mal Rejimi Düzenlemeleri ve Vergi Hukukundaki Etkileri* (Legal Yayıncılık 2006) 25.

⁹⁶ Kılıçoğlu (n 10) 354.

⁹⁷ Şıpka ve Özdoğan (n 13) 423.

Paylı mülkiyet karinesi resmi kayıtlara tabi olmayan taşınır mallar için söz konusu olacaktır. Özellikle ev eşyaları üzerinde sık görülmesinin yanı sıra, nama yazılı hisse senetleri dışındaki alacak haklarında da paylı mülkiyet söz konusu olmaktadır⁹⁸. Dolayısıyla taşınmazlar üzerindeki hak sahipliğinin tapu sicili vasıtasıyla belirlenmesi, taşınmazlar bakımından TMK m. 222 f. 2'nin uygulanmasını engellemektedir⁹⁹.

TMK m. 222 f. 2 hükmündeki “onların paylı mülkiyetinde sayılır” ifadesi ile kanun koyucu her bir eşin ilgili maldaki payının ne olduğunu ifade etmemiştir. Ancak burada TMK m. 688 f. 2'de yer alan “Başka türlü belirlenmedikçe, paylar eşit sayılır.” hükmü uygulama alanı bulacaktır¹⁰⁰. Örneğin, eşlerin her ikisinin de antika merakı dolayısıyla antika saatlerin ya da eşlerin ortak banka hesabındaki paranın kime ait olduğunun ispatlanamadığı hallerde, eşler yarı yarıya malik sayılacaktır¹⁰¹. Ayrıca eşlerin müşterek mülkiyetinde sayılacak malvarlıkları, edinilmiş mal olabileceği gibi kişisel mal da olabilir. Paylı mülkiyet karinesi sadece mülkiyete ilişkin olup, borçları kapsamamaktadır¹⁰². Nihayetinde, paylı mülkiyet karinesi¹⁰³ kesin olmayıp¹⁰⁴, diğer eşin o mal üzerinde hiç zilyetliği olmadığına ya da bir eşin tek başına zilyet olduğunun ispatı gibi durumlarda bu karine çürütülebilecek, dolayısıyla ihtilâf konusu malın paylı mülkiyet değil, kendi mülkiyetinde olduğu kanıtlanmış olacaktır¹⁰⁵.

⁹⁸ Şıpka (n 55) 124; Öztan (n 1) 457.

⁹⁹ Sarı (n 51) 126.

¹⁰⁰ Kılıçoğlu (n 10) 354; Özdamar, Toker, Kayış, Yağcıoğlu ve Akgün Toker (n 1) 64.

¹⁰¹ Şıpka (n 55) 124; Sarı (n 51) 126.

¹⁰² Şıpka (n 55) 124-125; Öztan (n 1) 457.

¹⁰³ Doktrinindeki bir görüşe göre TMK m. 222 f. 2 de düzenlenen durum karine değil varsayımdır. Bkz. Gümüş (n 1) 276; Varsayım, belirli bir olaya kanunen doğrudan bağlanan sonuçtur. Yani kanun varsayımında bir olaya doğrudan bir sonuç bağlamakta ve bu sonuç diğer bir olay için de aynen kabul edilmektedir. Ancak karine de belirli bir (a) vakıasından belirli olmayan bir (b) vakıasının kabulü söz konusudur. Ayrıca karine de birinci vakıa bilinmekte, ikinci vakıa bilinmemekte iken, varsayımında her iki vakıa da bilinmektedir. Bkz. Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz, *Medenî Usûl Hukuku*, C. II (On İki Levha Yayıncılık 2017) 1668; Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I (3. Bası, Yetkin Yayınları 2020) 801-802; Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukuku* (Yetkin Yayınları 2018) 473, Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, *Medenî Usûl Hukuku* (Adalet Yayınevi 2017) 222.

¹⁰⁴ Özdamar, Toker, Kayış, Yağcıoğlu ve Akgün Toker (n 1) 61; Aksi yönde bkz. Fatma Tülay Karakaş, ‘Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar’ (2013) 62 (3) AÜHFD 729, 751; Çünkü TMK m. 222 f. 2 hükmü, TMK m. 222 f. 1 ile birlikte değerlendirilmelidir. Şöyle ki bir kimse bir malın eşlerden birine ait olduğunu iddia eder fakat bu iddiasını ispatlayamazsa, kanun koyucu o malın eşlerin paylı mülkiyetinde olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla kanun koyucu tarafından aksini ispat faaliyetinin yapılamamasına sonuç bağlanmakta ve bağlanan bu sonucun aksi de ispat edilememektedir. Bkz. Karakaş (n 104) 751; Aynı yönde bkz. Uyumaz (n 78) 155.

¹⁰⁵ Anıl ve Taner (n 59) 134-135; Öztan (n 1) 457.

3. Edinilmiş Mal Karinesi (TMK m. 222/3)

TMK m. 222 f. 3 gereği, belli bir malın eşlerden hangisine ait olduğu değil de hangi mal grubuna girdiği tartışmalı ise, aksi ispat edilene kadar söz konusu mal edinilmiş mal sayılmaktadır¹⁰⁶. Dolayısıyla burada malın mülkiyetinin aidiyeti noktasında tartışma bulunmamakta, eşlerden birinin malik olduğu kanıtlanmış durumdadır. Buradaki tartışma konusu söz konusu malın eşin kişisel mi yoksa edinilmiş malı mı olduğu noktasındadır. Bu farklılığın önemi ise şu şekilde ortaya çıkmaktadır. Eğer ki mal kişisel mal ise tasfiyede paylaşım dışı kalacak ve diğer eşin bu mal açısından herhangi bir talep hakkı olmayacaktır. Lâkin mal edinilmiş mal ise, tasfiyede katılma alacağı hesaplanırken bu mal da dikkate alınacaktır¹⁰⁷.

Mevcut malların statüleri belirlenirken önce ve peşinen bütün malların edinilmiş mal olduğu kabul edilmektedir¹⁰⁸. Dolayısıyla bunun aksini iddia eden taraf, söz konusu malvarlığının edinilmiş değil, kişisel mal olduğunu ispat etmek zorundadır¹⁰⁹. İspatla yükümlü eş, bu malın TMK m. 220 kapsamında veya TMK m. 221'e göre edinilmiş mal olmasına rağmen, bunun kişisel mal sayılması gerektiği hususunda mal rejimi sözleşmesi yaptıklarını kanıtlayabilir. Karinenin aksinin ispatı noktasında herhangi bir delil sınırlaması bulunmamaktadır. Dolayısıyla yemin delili de dâhil olmakla birlikte taraflar her türlü ispat aracını kullanabilir¹¹⁰. TMK m. 222 f. 3 hükmü, eşlerin pasif malvarlığı değerleri bakımından değil aktif malvarlığı değerleri noktasında uygulama alanı bulan bir hükümdür¹¹¹. Öte yandan

¹⁰⁶ Doktrinde, bilinen bir vakia ile bilinmeyen bir vakianın varlığına ulaşılması durumu olmamasından hareketle, TMK m. 223 f. 3 hükmünün teknik anlamda bir karine olmadığı ifade edilmiştir. Nitekim kanun koyucu bir eşin bütün mallarının edinilmiş mal olduğunun kabulünün yanı sıra aksinin ispatını da mümkün kılmıştır. Dolayısıyla TMK m. 222 f. 3 hükmünde bahsi geçen durum sözde karinedir. Bkz. Uyumaz (n 78) 157; TMK m. 222 f. 3 hükmünün karine değil varsayım olduğuna dair. Bkz. Gümüş (n 1) 277. Ancak söz konusu düşünceye varsayımların aksinin ispatının mümkün olmaması fakat TMK m. 222 f. 3 hükmünün aksinin ispatının mümkün olmasından hareketle katılmıyoruz. Aynı yönde bkz. Uyumaz (n 78) 157; Özdamar, Toker, Kayış, Yağcıoğlu ve Akgün Toker (n 1) 61.

¹⁰⁷ Acabey (n 22) 529; Öztan (n 1) 457.

¹⁰⁸ Bir eşin bütün malları, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal kabul edilir. Ölene ait payın, edinilmiş mal kabul edileceğine ilişkin yasal karinenin aksi kanıtlanamadığına göre... Yargıtay 2 HD, E 2008/10102 K 2009/16381, 01.10.2009; Aynı yönde Yargıtay 8 HD, E 2010/529 K 2010/3086, 08.06.2010. Bkz. Legalbank, Erişim Tarihi: 07/09/2023.

¹⁰⁹ Taşınmaz davalı tarafından edinildiği tarih itibarıyla edinilmiş mal niteliğinde olup aksinin davalı tarafça kanıtlanması gerekir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2017/8-1613 K 2019/419, 09.04.2019. Bkz. www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 28/09/2023

¹¹⁰ Kılıçoğlu (n 10) 355; Şıpka (n 55) 125-126; Sonsuzoğlu (n 95) 25; Anıl ve Taner (n 59) 115; Şıpka ve Özdoğan (n 13) 409-425.

¹¹¹ Uyumaz (n 78) 158; Gümüş (n 1) 275.

ilgili hüküm üçüncü kişilerin katılma alacağına yönelik olarak yaptıkları icra takibi haricinde, sadece eşler arasında uygulanma niteliğini haizdir¹¹².

Eşler arasında usulüne uygun tutulmuş bir envanter bulunuyorsa, envantere kişisel mal olarak kayıt altına alınan malların kişisel mal olduğunu ispat etmeye gerek yoktur. Bu durumda envantere yazan malın aslında edinilmiş mal olduğunu iddia eden bu iddiasını ispat etmekle yükümlü tutulacak başka bir ifade ile ispat yükü ters çevrilmiş olacaktır¹¹³. Aynı şekilde eşler aralarında imzaladıkları geçerli mal rejimi sözleşmesi ile aslında edinilmiş mal olması gereken malların kişisel mal olmasını kararlaştırmışlarsa bu malların da artık kişisel mal olduğunu ispat yükümlülüğü yoktur¹¹⁴.

SONUÇ

Eşlerin sahip oldukları malvarlığı değerlerinin, eşlerden hangisine ait olduğu önemi haiz bir unsurdur. Edinilmiş malların tasfiyesi sırasında eşler öncelikle kendi kişisel mallarını alacaklar ve daha sonra da her eşin edinilmiş malının yarısı diğer eşe verilecektir. Ancak özellikle yıllarca sürmüş olan uzun süreli evlilikler bakımından, malların hangi eşe ait olduğu ve bu malların dâhil olduğu mal grupları noktasında ispat zorlukları yaşanabilmektedir. Nitekim bahsi geçen evliliklerde, eşlerin sahip oldukları malvarlıklarının hangi mal grubuna girdiği veya eşlerden hangisine ait olduğunu hatırlayamamaları da kuvvetli bir ihtimaldir. Kanun koyucu eşlerin malvarlıklarının içeriğine ilişkin söz konusu uyuşmazlıklardaki ispat zorluğu gerçeği karşısında, ispat kolaylığı sağlanması noktasında TMK m. 216 hükmünü ihdas etmiş, ayrıca TMK m. 222 hükmünde birtakım ispat karinelerine yer vermiştir.

TMK m. 216 hükmüne göre, eşlerden her biri diğerinden mallarının envanterinin resmi senetle yapılmasını isteyebilecektir. Ayrıca söz konusu envanterin malların getirilmesinden itibaren bir yıl içinde yapılması durumunda, aksi ispatlanmadıkça doğru olduğu yönünde de bir karine vardır. Envanter, eşlerin malvarlıklarının türünü ve değerini, borç ve alacaklarını belirlemede kolaylık sağlayan bir çizelgedir. Dolayısıyla yapılan envanter, malların eşlerden hangisine ait olduğu noktasında ispat kolaylığı sağlamanın yanı sıra malların hangi mal grubuna girdiğini de ispatlamış olacaktır.

¹¹² Gümüş (n 1) 274, Sonsuzoğlu (n 95) 25-26.

¹¹³ Heinz Hausheer, Ruth Reusser and Thomas Geiser, Allgemeine Vorschriften, Art. 181-195a ZGB; Der ordentliche Güterstand der Errungenschaftsbeteiligung, Art. 196-220 ZGB Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Eherecht, Das Güterrecht der Ehegatten, BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/1/3/1, 1992, ZGB Art 200 Rn 45.

¹¹⁴ Şıpka ve Özdoğan (n 13) 425.

TMK m. 222 hükmü ile de yasal mal rejimi içinde yer alan mallar ve malvarlığı değerlerinin ispatı noktasında birtakım karinelere yer verilmiştir. İlgili maddenin ilk fıkrasında ispat yükü düzenlenmiştir. İspat yükü, iddia ve savunmaya dayanak gösterilen ve mahkemenin karar vermesinde etkili olacak olgulardan hangisinin kim tarafından ispat edileceği hususudur. TMK m. 222 f. 1 hükmü, TMK m. 6 ile getirilen herkesin hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlü bulunması genel kuralının özel bir görünüm şeklini oluşturmakta ve herhangi bir farklılık içermemektedir. Yine HMK m. 190 da düzenlenen ispat yükü ile de paralellik arz etmektedir. Yani kanun koyucu ispat yükünü üç farklı maddede ele almasına rağmen, söz konusu maddeler arasında herhangi bir farklılık bulunmamakta, nihai olarak ispat yükü iddia edilen olgudan kendi lehine hak çıkararak tarafa ait olmaktadır.

Eşlerin ortak kullanımındaki ev eşyaları başta olmak üzere, eşlere ait bulunduğu belli malvarlığı değerlerine, eşlerden hangisinin sahip olduğunun tespit edilmesi rejimin tasfiyesinde önem arz eden bir husustur. Bu durumu dikkate alan kanun koyucu, TMK m. 222 f. 2 hükmü ile eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen malların eşlerin paylı mülkiyetinde sayılacağını hüküm altına almıştır. Dolayısıyla eşlerden hiçbirinin kendisinin malik olduğunu ispatlayamaması halinde, belirtilen malvarlığı üzerinde hak sahipliği paylı mülkiyet hükümleri çerçevesinde şekillenecektir.

Nihayetinde, belirli bir malın eşlerden hangisine ait olduğu değil de hangi mal grubuna girdiği tartışmalı ise TMK m. 222 f. 3 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Anılan hükme göre bir eşin bütün malları aksi ispatlanıncaya kadar edinilmiş mal olarak kabul edilecektir. Aksini iddia eden taraf ise, her türlü delil ile malın edinilmiş değil, kişisel mal olduğunu ispatlayabilecektir. Kanun'un ispat kolaylığı sağlaması açısından kabul ettiği bu karinelerin hepsi aksi ispat edilebilen adi karinelere aittir. Envanter tutulmasına ilişkin hüküm de aynı doğrultuda adi karine özelliği taşımaktadır. Envanter tutulmasına ilişkin hükmün işlevsel hale getirilmesinin, en azından kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nda olduğu gibi adi karine yerine kesin karine haline getirilmesi ispata ilişkin sorunların çözümünde kolaylık sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Acabey MB, 'Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları - İspat Kuralları ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler' (2007) 9(Özel Sayı) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 491-534.

Acar F, *Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı* (Seçkin Yayıncılık 2007).

Acar F, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu, Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı* (Seçkin Yayıncılık 2021).

Akıntürk T ve Ateş Karaman D, *Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku*, C. II (Beta Basım Yayın 2012).

Alangoya HY, Yıldırım MK ve Deren Yıldırım N, *Medenî Usûl Hukuku Esasları* (Beta Yayınevi 2009).

Anıl YŞ ve Taner Y, *Eşler Arasındaki Mal Rejimleri* (Legal Kitabevi 2011).

Ansay SŞ, *Hukuk Yargılama Usulleri* (Ankara Üniversitesi Yayınevi 1960).

Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, *Medenî Usûl Hukuku* (Yetkin Yayınları 2018).

Ayan M, *Eşya Hukuku I Zilyetlik ve Tapu Sicili* (Mimoza Yayınevi 2014).

Berkin NM, *Medenî Usûl Hukuku Esasları* (Hamle Matbaası 1969).

Bilge N, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri* (Sevinç Matbaası 1967).

Bilge N ve Önen E, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri* (Sevinç Matbaası 1978).

Budak AC ve Karaaslan V, *Medenî Usûl Hukuku* (Adalet Yayınevi 2017).

Dural M ve Sarı S, *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri* (Filiz Kitabevi 2015).

Dural M, Öğüz T ve Gümüş MA, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (2015)

Erdem M ve Makaracı Başak A, *Aile Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2022).

Ertaş Ş, 'Edinilmiş Mal Rejiminin Tasfiyesi, Mirasın Paylaşılması, Tenkis Hakkı' (2013) 71(1) İÜHFİM 1365-1367.

Ertaş Ş, *Eşya Hukuku* (Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi 2012).

GENÇCAN ÖU, *Mal Rejimleri* (Yetkin Yayınları 2017).

Gümüş MA, *Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri* (Vedat Kitapçılık 2008).

Hatemi H, *Aile Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2021).

Hausheer H, Reusser R ve Geiser T, Allgemeine Vorschriften, Art. 181-195a ZGB; Der ordentliche Güterstand der Errungenschaftsbeteiligung, Art. 196-220 ZGB Schweizerisches

Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Eherecht, Das Güterrecht der Ehegatten, BK - Berner Kommentar Band/Nr. II/1/3/1, 1992.

Karakaş FT, 'Karine Kavramı, Kanuni Karineler ve Varsayımlar' (2013) 62 (3) AÜHFD 729-759.

Karamercan F, *Katki – Değer Artış Payı & Katılma Alacağı Davaları* (Seçkin Yayıncılık 2023).

Kaşak FE, 'İsviçre Federal Mahkemesi'nin Lotodan Kazanılan İkramiyenin Edinilmiş Mal Sayılacağına İlişkin 11.04.1995 Tarihli (BGE 121 III 201) Kararı' (2014) 18(1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 265-268.

Kuru B, *Hukuk Muhakemeleri Usûlü*, C. II, (Demir Yayıncılık 2001).

Kılıçoğlu AM, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi* (Turhan Kitabevi 2002). (Kılıçoğlu-Rejim).

Kılıçoğlu AM, *Katki- Katılma Alacağı* (Turhan Kitabevi 2011). (Kılıçoğlu- Katkı)

Kılıçoğlu AM, *Aile Hukuku* (Turhan Kitabevi 2015).

Muşul T, *Medenî Usûl Hukuku* (Adalet Yayınevi 2012).

Nuspliger Isabelle in OFK - Orell Füssli Kommentar, (Hrsg Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Frankhauser), 4 Auflg, (2021).

Oğuzman MK ve Barlas N, *Medenî Hukuk* (Vedat Kitapçılık 2015).

Oğuzman MK, Seliçi Ö ve Oktay Özdemir S, *Eşya Hukuku* (2012).

Önen E, *Medenî Yargılama Hukuku* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fak. Yayını 1979).

Özdamar D, Toker AG, Kayış F, Yağcıoğlu B ve Akgün Toker A, *Yasal Mal Rejimi (Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi) ve Tasfiyesi* (Seçkin Yayıncılık 2022).

Öztan B, *Aile Hukuku* (Turhan Kitabevi 2015).

Pekcanitez H, Özekes M, Akkan M ve Taş Korkmaz H, *Medenî Usûl Hukuku*, C. II (On İki Levha Yayıncılık 2017).

Pekcanitez H, Atalay O ve Özekes M, *Medenî Usûl Hukuku* (Yetkin Yayınları 2013).

Postacıoğlu İE, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri* (Sulhi Garan Matbaası 1975).

Postacıoğlu İE ve Altay S, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri* (Vedat Kitapçılık 2015).

Sarı S, *Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi* (Beşir Kitabevi 2007).

Sert Sütçü S, 'Piyango Biletinin Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesinde Nasıl Değerlendirileceği Meselesi' (2023) 6(1) Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi 151-159.

Sonsuzoğlu E, *Medenî Kanunda Mal Rejimi Düzenlemeleri ve Vergi Hukukundaki Etkileri* (Legal Yayıncılık 2006).

Steck D ve Frankhauser R, *Scheidung Band I: ZGB und Band II: Anhänge FamKomm, 4. Auflg.* (2022).

Şeker M, *Bilimsel Çalışmalar ve Güncel Yargı Kararlarıyla Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Bağlantılı Konular* (On İki Levha Yayıncılık 2022).

Şıpka Ş, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar* (On İki Levha Yayıncılık 2011).

Şıpka Ş ve Özdoğan A, *Eşler Arasındaki Malvarlığı Davaları* (On İki Levha Yayıncılık 2017).

Tanrıver S, *Medenî Usûl Hukuku, C. I.* (Yetkin Yayınları 2020).

Umar B, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (Yetkin Yayınları 2014).

Uyumaz M, 'Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesinde İspat ve Envanter' (2017) XXI(3-4) EÜHFD 123-170.

Üstündağ S, *Medenî Yargılama Hukuku* (Filiz Kitabevi 2000).

Yardımcı Çınar Y, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Terekenin Tasfiyesi ve Sağ Kalan Eşin Talepleri* (Seçkin Yayıncılık 2022).

Zeytin Z, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi* (Seçkin Yayıncılık 2021).